

TURINYS

Pratarmė	10	„Karas yra geriausias vertintojas“. Neįtikėtina Adriano de Wiarto gyvenimo istorija	73
Košmaras prie Somos – prieš vokiečius futbolo kamuoliais	15	Specialiosios pajėgos prieš brakonierius. Dar viena princo Bernhardo istorija	84
Mirtis iš dangaus. Karo aviacijos gimimas ir vokiečių karo asas Manfredas von Richthofenas	26	„Negarbingi šunsnukiai“ – tikroji žydų diversantų istorija nacių užnugaryje	91
Vaikai kariai. Mažojo Džonio istorija	33	Vykusios ir nelabai „Didžiojo Tėvynės karo dangaus legendos“. I dalis	97
Vyras su drakono tatuiruote. Pirmojo pasaulinio karo kelionės ir mirtis Patagonijoje	42	Vykusios ir nelabai „Didžiojo Tėvynės karo dangaus legendos“. II dalis	104
Kodėl Čilės kariuomenė tokia panaši į Vokietijos Vermachtą?	50	„Afrikos žvaigždė“ Marseille'is – nacių pilotas, užkariavęs dangų	112
Neįtikėtini nuotyčiai kare. Priešo nelaisvė ir kovos trijose skirtingose armijose	56	Neįtikėtini nuotyčiai kare. „Titanikas“, Diunkerkas, strėlės ir Žukovas	124
Džeimsas Bondas iš Nyderlandų Karalystės – kai žodis „nuotyčiai“ yra per silpnas gyvenimui apibūdinti	62	Kaip esesininkai žudė belaisvius ir slėpėsi nuo atpildo	134

Drąsa, fanatizmas ir apskrumas.
Nacių asas Hansas Ulrichas Rudelis.
I dalis – karas **141**

Drąsa, fanatizmas ir apskrumas.
Nacių asas Hansas Ulrichas Rudelis.
II dalis – pokario nuotyčiai **150**

TOP3 nacių asai – sovietų
siaubas **156**

Tankų asai. Vakarų
sąjungininkų čempionai **166**

Tankų asai. Sovietai ir nacių
visų laikų geriausias **175**

Tankų asai. Ryškiausios
nacistų žvaigždės **183**

Italas, kuriuo žavėjosi A. Hitleris,
Amerika ir kurio nepalaužė
japonai **191**

Gladiatorius Aušvice. Kova
už savo gyvybę koncentracijos
stovykloje **199**

Gyvenimas yra gražus, arba Tikroji
mažoji koncentracijos stovyklos
kalinio istorija **205**

Žudikas Adolfas Eichmannas **214**

Rudolfas Hessas:
nacis, „kuris išdrįso“ **227**

Nacių mirties fabrikai ir
moterys juose **236**

Japonijos imperijos biologiniai
ginklai – siaubo karuselė **244**

Arkties konvojai, Admirolas Nelaimė
ir nuskendęs sovietų auksas **252**

„Prisikėlė iš užmaršties“.
Dingusių karių ir povandeninio
laivo „Grunion“ likimai **258**

Atkaklusis nacis, pabėgęs iš
nelaisvės Amerikoje ir grįžęs
kovoti į Vokietiją **267**

Daktaras Eugenijus Lazowskis
ir jo netikra epidemija **273**

Meno ir klastočių galia, arba kaip buvo apgautas nacių reichsmaršalas **279**

Gangsteriai ir rūkstantys japonų kulkosvaidžiai. Vieno Amerikos didvyrio gyvenimo istorija **288**

„Baltoji mirtis“: kuklusis snaiperis iš Suomijos sniegynų **296**

Sėkmė kare ir asmeniniame gyvenime **303**

P pinigai nekvepia nei karu, nei krematoriumu. Quandtų šeimos istorija **311**

JAV prezidentai kare. Ar „silpni vyrai kuria sunkius laikus“? **318**

Nacių povandeninių laivų medžioklė, arba „Slapta“ Ernesto Hemingway'aus žvalgybos organizacija **333**

Titanų kova: KGB prieš ČŽA. Martha Peterson ir agentas Trigonas **343**

Pakaruokliai ant statybinių kranų ir netikras filmas. Kaip iš Irano buvo išgabenti JAV piliečiai **352**

Ideologijos gniaužtuose. Lietuvis diversantas, kovojęs prieš savo šalies laisvę **361**

Karo belaisvių istorijos. Amerikietis Vietname ir švelnusis nacių tardytojas **368**

Izraelis išeina į medžioklę. Irano branduolinės programos žlugdymas **378**

Šiuolaikiniai karaliai ir armija. Kaip mėlynojo kraujo asmenys tarnauja kariuomenėje **389**

In memoriam. Kariams, tarnavusiems Afganistane **404**

Karas. Kaip išgyventi civiliui? **411**

Giedrius Petkevičius

Savo alkį tyrinėdamas karybą ir istoriją knygos autorius stengėsi numalšinti tarnaudamas Krašto Apsaugos Savanorių pajėgose ir studijomis Vytauto Didžiojo Universiteto Istorijos fakultete. Žmogaus sielos gelmes ir tamsiąsias puses tyrinėjo dirbdamas psichologu su nuteistaisiais. Nuolatinis Lietuvos kariuomenės dalinių

PRATARMĖ

NEPAISANT TECHNOLOGIJŲ PROGRESO, DEKLARUOJAMOS ATJAUTOS IR IKI BLIZGESIO NUPOLIRUOTŲ POLITIKŲ KALBŲ IŠ AUKŠTŲ TRIBŪNŲ, ŽEMĖJE LIEPSNOJA KARAI.

EILINIAI KARIAI IR ADMIROLAI. DARBININKAI IR KARALIAI. PILOTAI ASAI, TANKŲ MECHANIKAI IR JŪREIVIAI. KONCENTRACIJOS STOVYKLŲ PRIŽIŪRĖTOJAI, JŲ KALINIAI, IŠVADUOTOJAI IR TŲ STOVYKLŲ KŪRĖJAI.

Mūšis prie Somos.
1916-ieji

3

10

KARO ŽMONĖS

ir pratybų lankymas, bendravimas su įvairaus rango kariškiais ir praktinė parama Šaulių Sąjungai, o pagaliau ir įvairiausių istorinių, politinių bei karinių šaltinių studijos ir analitinis vertinimas suformavo unikalų požiūrį į mus supančią karinę, politinę aplinką ir istorinį paveldą.

VYRAI, MOTERYS IR VAIKAI. MOKSLININKAI, KURIANTYS BAKTERIOLOGINIUS GINKLUS, IR GYDYTOJAI, IMITUOJANTYS PANDEMIJAS, SIEKdami IŠGELBĖTI ŽMONES. PREZIDENTAI, GANGSTERIAI, MENO KLASTOTOJAI, SPORTININKAI OLIMPIEČIAI, RAŠYTOJAI, TARDYTOJAI IR SLAPTIEJI AGENTAI.

VISUS JUOS SUJUNGĖ KARAS. JŲ LIKIMUS IR ISTORIJAS RASITE KNYGOJE „KARO ŽMONĖS“.

Mūšis prie Somos. 1916-iejį

5 **Verdeno mūšio laukas
2005-aisiais**

KOŠMARAS PRIE SOMOS – PRIEŠ VOKIEČIUS FUTBOLO KAMUOLIAIS

Visai neseniai vienas jaunuolis man aiškino, kad dabarties jaunimo intelekto koeficientas yra gerokai didesnis už praėjusių kartų. Ir išties neretai manome, kad istorija, jeigu ir yra gyvenimo mokytoja (senas, dar Cicerono pavartotas lotyniškas posakis – *Historia est magistra vitae*), tai praėjusių įvykių atgarsiai daugių daugiausia verti specialių studijų universitete ar meninio filmo režisieriaus dėmesio. Kai viskas baigiasi, nugrimzta užmarštin, užtenka nedaryti kvailų klaidų ir tada jau „viskas bus kitaip“. Kalbant apie ginkluotus konfliktus, kitaip nebūna, – nuolat vyksta didesni ar mažesni karai.

Pirmasis pasaulinis karas, dar vadinamas Didžiuoju karu, kaip reikiant įkretė sėdimojon didžiųjų valstybių savigarbai, tačiau ant grėblio vėl buvo užlipta vos po kelių dešimtmečių. Ar pasimokysime iš praeities pamokų? Neliko Didžiojo karo veteranų, neliko sužeistųjų ir skausmo, tačiau gamta siunčia mums signalus iš praeities, o senos istorijos primena tų dienų žygius. Šiandien apie juos.

Jeigu sugalvotumėte ūkininkauti Prancūzijoje, būkite atsargūs. Jau matau skaitytojų šypsenas. Gerai, jeigu sugalvosite ten pat turistauti, – saugokitės! Dabar jau matau pakeltus skaitytojų antakius.

Žinoma, kalbu ne apie visą Prancūziją, labiau apie Raudonąją zoną (*Zone Rouge*) – atskirus regionus šiaurės rytuose, kurie apima beveik 1200 kvadratinių kilometrų plotą (kad būtų lengviau

įsivaizduoti, Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų teritorijas padauginkite iš dviejų). Po Pirmojo pasaulinio karo biurokratinis šios teritorijos apibūdinimas skambėjo taip: „Visiškai sunaikinta. Turto sugadinimas: 100 procentų. Žala žemės ūkiui: 100 procentų. Išvalymo galimybė: neįmanoma. Žmonių gyvenimas teritorijoje: neįmanomas.“

Iki pat šių dienų bet kokia ūkinė ir komercinė veikla Raudonojoje zonoje draudžiama. Nesunku suprasti, kas ten nutiko Pirmojo pasaulinio karo metais, nors protas atsisako suvokti nelaimės mastą – Verdeno ir Somos mūšių metu (ir ne tik jų) 1916-aisiais buvo iššauta milijardai artilerijos, tankų sviedinių, bombų, granatų, kulkosvaidžių ir kitų ginklų šūvių. Dalis minėtos amunicijos nesprogo (manoma, kad aktyvių kovos veiksmų zonose viena tona sprogmenų teko... vienam kvadratiniam metrui), dalis jos buvo užtaisyta nuodingosiomis dujomis.

Greta esančių vietovių ūkininkai, kuriems leidžiama darbinė veikla, kasmet išaria šimtus tonų amunicijos, apkasų sutvirtinimų, šaudmenų ir spygliuotos vielos likučių, pėstininkų ginkluotės ir... pačių pėstininkų – vien Pašendeilo mūšio metu vieno atkovoto kvadratinio kilometro kaina – 50 000 karių gyvybių.

Tarsi to būtų maža, po vokiečių pozicijomis detonavo tonas sprogmenų – britų karo inžinieriai kaip kurmiai, mėnuo po mėnesio rausę tunelius link vokiečių pozicijų ir tempę jais sprogmenis, visa tai susprogdino vienu ypu.

„Metalų derlius“ – toks posakis vyrauja tarp vietinių fermerių, o Prancūzijos išminavimo komandos (*Département du Démonage*) kiekvienais metais sunaikina apie 900 tonų sprogmenų. Manoma, kad teritorijoms visiškai išvalyti prireiks maždaug 300–700 metų, nes vidutiniškai vieno hektaro teritorijoje iki 15 centimetrų gylyje yra apie 300 nesprogusių sviedinių. Dalis jų, net praėjus

6

1917 metais karalius Jurgis V
su pareigūnais tikrina
amunicijos gamyklą

daugiau kaip 100 metų, yra pavojingi – nuo 1945-ųjų naikindami senus sprogmenis žuvo daugiau kaip 600 Prancūzijos ir Belgijos išminuotojų. Vien Ipro apylinkėse per pastaruosius 100 metų susisprogdino daugiau kaip 250 civilių, antra tiek buvo sužeista. Egzistuoja netgi tokia tvarka, kad nepavojingai atrodančius „metalo derliaus“ objektus ūkininkai surenka iš laukų ir palieka nurodytose vietose, paprastai prie telegrafo stulpų ar pažymėtuose savo ūkių kampuose. Reguliariai čia besilankančios municipalinės tarnybos viską surenka ir utilizuoja – kai kas perduodama išminuotojams, kai kas patenka į muziejų, nuodingosiomis dujomis užtaisyti sviediniai keliauja į specialias aukštos temperatūros krosnis.

Kiekvienas metalo gabalas galbūt skrodė gyvą kūną, tarnavo kaip karinė priemonė gynyboje, buvo statybinė medžiaga slepiantis nuo artilerijos arba paprasčiausiai – gamino maistą, rinko vandenį

ar kaip apdovanojimas puošė krūtinę. Kiekvienas gramas metalo – tai mūsų protėvių istorija, dažnai netikėta ir dramatiška.

Wilfredas (Billie) Nevillis gimė Londone prekiautojo anglimi šeimoje. Vaikinas buvo kaip reta judrus ir sportiškas – regbio, kriketo, žolės riedulio komandų Doverio koledže kapitonas arba lyderiaujantis žaidėjas. Tiesiai iš Kembridžo universiteto, kuriame studijavo humanitarinius mokslus, vyras išėjo į karą.

Češyro pulko tranšėjos Somoje
1916 metais

7